

GLOBALNÉ A REGIONÁLNE BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE A JEHO VPLYV NA BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT

GLOBAL AND REGIONAL SECURITY ENVIRONMENT AND ITS INFLUENCE ON SECURITY MANAGEMENT

Mária PETRUFOVÁ
maria.petrufova@aos.sk

Abstract

Nowadays we often witness that the last decade is characterised by significant changes in political, economic and social aspects within both global as well as regional environment. The environment represents not only inherent conditions of human existence but it is also a source of potential risks and crises. The author seeks to characterize current changes within the environment in terms of management and their possible impact on security situation, threat to the health and life of people, environment, material, spiritual and other values. It is crisis management, its theory and practice, as a part of general management which responds promptly to the security issues, living conditions of people and the functioning of social systems.

Key words

Changes in global and regional environment, security and current risks, social security, crisis management.

Úvod

Trendy a vývoj súčasného svetového prostredia charakterizuje najmä turbulencia a diskontinuita. V poslednom období je naše storočie poznamenané najmä výraznými ekonomickými, politickými, technologickými, sociálnymi a ďalšími zmenami. Tieto uvedené faktory prostredia sa vzájomne často nepredvídateľne ovplyvňujú, pôsobia nestabilne niekedy rozptýlené inokedy zase komplexne ich dôsledky nie je možné dobre predvídať.

Z manažérskeho hľadiska najmä v rámci manažmentu zmien a zvládania rôznych krízových situácií tieto výrazné zmeny interných a externých faktorov prostredia, zmeny v bezpečnostnom prostredí, vplyv informačno-komunikačných technológií a naše nové skúsenosti často prinášajú zákonite nové podnety a nové výzvy a aktuálne nové praktické úlohy. To si vyžaduje neustále teoretické zovšeobecnenie, formuláciu zákonitostí, princípov a odporúčaní pre efektívne riešenie kríz v rôznych oblastiach spoločenského života. Zákonite sa tým vytvárajú základné predpoklady ďalšieho rozvoja ľudskej existencie. Pod vplyvom zmien vonkajších faktorov (zmeny vo vojensko-politickej oblasti, zmeny vo vývoji svetovej ekonomiky, zmeny v dostupnosti zdrojov, dôsledky iných sociálnych zmien a pod.) dochádza k zmenám aj vo vnútornom prostredí sociálnych systémov.

Súčasný zmeny v globálnom prostredí a bezpečnosť

Preto je na mieste očakávaná globalizácia zmien interných i externých faktorov bezpečnosti. Podľa správy Globálne trendy 2025 je možné v nasledujúcich desaťročiach okrem iného očakávať najmä tieto javy [1]: (V anglicky hovoriacich krajinách sa termín „*social security*“ viaže viac k takým hrozbám, akými sú negramotnosť, diskriminácia, chudoba,

kriminalita, choroby, nezamestnanosť, sociálna vylúčenosť a pod. Skôr sa poníma bezpečnosť ako ochrana národnej identity, kultúry, podmienok zaistujúcich existenčné základy života a individuálne potreby, ochranu zdravia, života, materiálnych a duchovných hodnôt a často sa používa spojenie „societal security“. Hranica medzi nimi však nie je prísne vymedzená.)

- nárast faktorov sociálnych rizík a sociálnych kríz v jednotlivých krajinách, posun k radikalizmu pri riešení sociálnych, etnických a náboženských konfliktov,
- nárast množstva a šírky zdrojov možných ohrození bezpečnosti, napr. ako dôsledok prírodných katastrof, kriminality, sabotáží, teroristických činov,
- siliaca potreba posilnenia bezpečnosti štátov, ako aj vnútornej bezpečnosti (jednotlivých občanov, poriadku, zákonnosti a pod.),
- zmeny v životnom prostredí a klimatické zmeny vyvolávajú potrebu posilnenia pripravenosti jednotlivcov, samospráv a štátov, narastajú požiadavky na tvorbu a ochranu životného prostredia,
- narastajú potreby posilnenia bezpečnosti na individuálnej, národnej i medzinárodnej úrovni.

Z týchto uvedených faktorov a očakávaných javov vyplýva, že sa musíme na tieto zmeny adekvátne pripraviť, najmä na zmeny v sociálnych podmienkach života ľudí, na ich bezpečnosť, ale aj na neustály vznik nových sociálnych rizík a kríz. Z akademického prostredia je potrebné tieto dôsledky týchto novodobých zmien identifikovať, a hlavne na ne reagovať včas a vhodnými opatreniami. Podľa správy NIC The 2025 Global Landscape sa dá s veľkou pravdepodobnosťou predpokladať, že:

- *globálny multipolárny systém sa bude rozširovať* – posledné roky (vedľa Ruska a Číny) rastie význam ďalších svetových regiónov a štátov (Brazília, India, Stredný Východ), to bude zrejme prinášať rozporné ciele a prístupy pri hľadaní ciest ku globálnej bezpečnosti;
- *okrem jednotlivých krajín rastie vplyv nadnárodných ekonomických subjektov, neštátnych aktérov, náboženských organizácií, subjektov organizovaného zločinu a pod., v mnohých krajinách bude dochádzať a dochádza k ich prepájaniu s politickou mocou;*
- *ďalší nárast obyvateľstva sveta bude vytvárať tlak na zabezpečenie potravinami, energiou, vodou a ďalšími zdrojmi;*
- *prudké politické a ekonomické zmeny v niektorých častiach sveta vyvolajú nové migračné procesy, čo môže spôsobiť nárast miestnych a regionálnych konfliktov;*
- *terorizmus bude naďalej nástrojom presadzovania tých záujmov (politických a náboženských skupín), ktoré sa nebudú dať presadiť legálnou cestou, aj keď znižovanie nezamestnanosti a rozvoj vzdelanosti môže viesť k jeho utlmeniu, no využívanie nových technológií môže priniesť aj nové jeho formy;*
- *úsilie o bezpečnosť v krajine sa bude spájať s úsilím o bezpečnosť na celom svete.*

Na druhej strane existuje veľa neistôt. Na celom svete budú prebiehať rýchle zmeny, turbulencie a chaos. Silnejú vplyvy viacerých kritických faktorov neistoty budúceho vývoja. Medzi tie, ktoré budú mať dôsledky aj na bezpečnostnú situáciu vo svete, patria: technologický pokrok, prevratné technológie a pokračujúca informačná revolúcia zasiahnu každodenný život a stanú sa nepredvídateľným faktorom bezpečnostných rizík pre jednotlivcov i celú spoločnosť, politické dôsledky neočakávaných výkyvov ekonomiky v najsilnejších krajinách sveta, ekonomický rozvoj nastupujúcich krajín, ich rastúca politická a vojenská sila podstatne zmení pomer síl vo svete, hyperkonkurencia, obsadenosť svetového trhu ako dôsledok ekonomickej globalizácie prinesie nové nečakané zmeny v medzinárodne ekonomických a medzinárodne politických vzťahoch. [2].

Z uvedeného vyplýva, že sa dá očakávať, že tieto uvedené turbulencie a neurčitosti vývoja budú narastať. Z kľúčových uvažovaných neistôt a z ich súvislostí sa dajú predpokladať ich nasledujúce prejavy: *zmeny politického smerovania viacerých krajín, posun k radikalizmu*

pri riešení sociálnych, etnických a náboženských konfliktov, rast kríz rôzneho charakteru, presun síl v ekonomickom prostredí, nárast rizikovosti podnikateľského prostredia, nárast ozbrojených konfliktov a násilností v jednotlivých krajinách i regiónoch, presun rozhodujúcich svetových síl od politických subjektov štátov a medzinárodných politických organizácií k nadnárodným najmä finančným korporáciám mimo kontroly štátu, siliaca potreba posilnenia bezpečnosti štátov, ako aj vnútornej bezpečnosti (jednotlivých občanov, poriadku a pod.), zmeny v životnom prostredí a klimatické zmeny vyvolajú potrebu posilnenia pripravenosti jednotlivcov, samospráv a štátov na zvládanie kríz rôzneho charakteru, ohrozenie sociálnej bezpečnosti, nárast faktorov sociálnych rizík a sociálnych kríz v jednotlivých krajinách.

Koordinácia úsilia o posilnenie globálnej bezpečnosti bude komplikované rôznymi záujmami a cieľmi a rôznou mierou ochoty jednotlivých bezpečnostných aktérov. Nie je možné prehliadnuť také javy ako sú radikalizácia niektorých etnických a náboženských skupín, napätie medzi snahou o ekonomický rast a potrebou zachovania životného prostredia, rozpor medzi pozitívnymi a negatívnymi dôsledkami globalizačných procesov, rozširovanie medzery medzi pozitívnymi prínosmi, rizikom a nárastom chudoby, prehľbujúce sa následky hospodárskych kríz spôsobených globálnymi alebo regionálnymi pohromami. Je čo raz zreteľnejšie, že tieto faktory majú podstatný vplyv na zmeny v poňatí bezpečnosti, na zameranie teoretického skúmania bezpečnostných procesov a že prinášajú nové problémy pre teóriu i prax krízového manažmentu.

Podstata bezpečnosti z manažérskeho hľadiská

Z manažérskeho hľadiská je bezpečnosť človeka ako individua, či ako príslušníka sociálnej skupiny najčastejšie spájaná s ochranou životov, zdravia, majetku ako aj s ďalšími základnými podmienkami ľudskej existencie. Názor na chápanie podstaty bezpečnosti sa líšil podľa toho, či ide o bezpečnosť jednotlivca (skupiny), alebo bezpečnosť krajiny, štátu. V prvom prípade ide najčastejšie o zaistenie podmienok pre život, ochranu života a majetku. Druhý prípad je najčastejšie spojovaný s tzv. vojenskou bezpečnosťou, teda s obranou krajiny proti nepriateľskému napadnutiu. No samotný pojem bezpečnosť je o veľa zložitejší. V posledných rokoch, najmä z hľadiska medzinárodnej bezpečnosti, sa prejavuje tendencia vnímať bezpečnosť v dvoch súvislostiach:

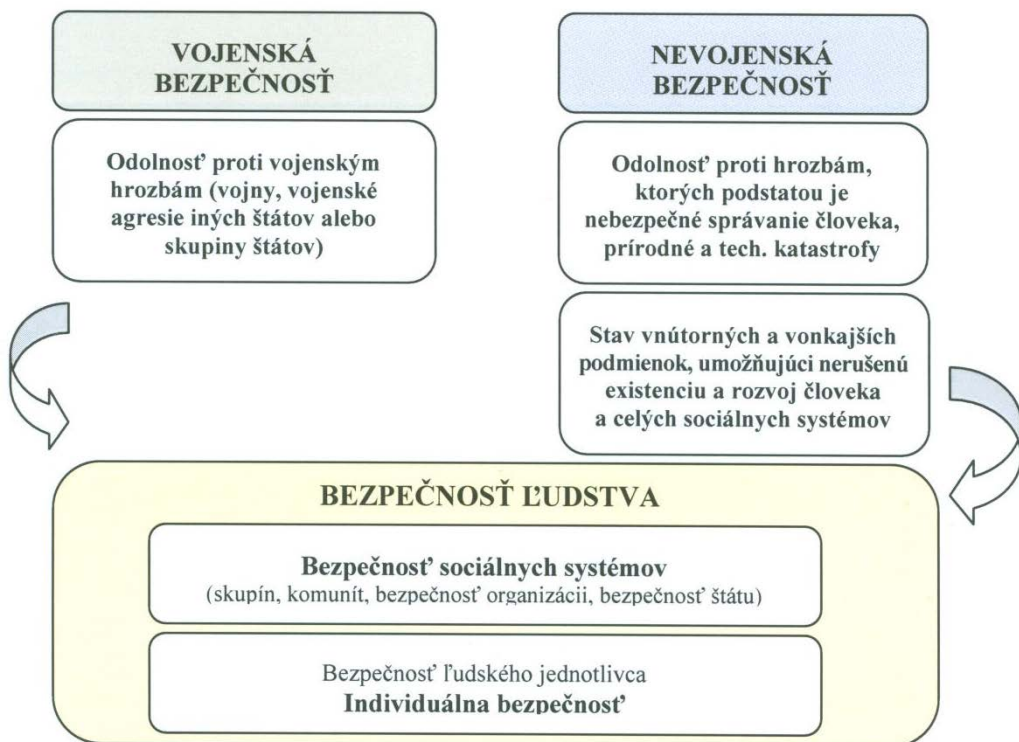
- *bezpečnosť systému vo vzťahu k jeho prostrediu, v ktorom sa buď neprejavujú hrozby, t.j. objekty alebo javy schopné ohroziť fungovanie, ciele alebo samotnú existenciu daného systému, alebo proti nim má systém vytvorený dostatočný obranný mechanizmus (z tohto hľadiska ide o **vnútornú i vonkajšiu bezpečnosť**),*
- *bezpečnosť systému vo vzťahu k všetkým dôležitým zdrojom potrebných pre nerušenú existenciu a rozvoj, v tomto prípade neuvažujeme o možnom ohrození zo strany konkrétnych hrozieb, ale o ohrození v prípade nedostatku potravinových, energetických, surovinových a iných zdrojov.*

V súčasnej spoločnosti sa často pojem **bezpečnosť** stáva čoraz frekventovanejším a významnejším. Je súčasťou a jedným zo základných predpokladov ďalšieho pozitívneho vývoja ľudskej spoločnosti. Uvedená problematika má základ v stabilných medzinárodných vzťahoch, no jej komplexné a systémové chápanie si vyžaduje skúmanie všetkých súčastí spoločenského, politického, hospodárskeho, prírodného, technického a technologického prostredia. Bezpečnosť dnes obsahuje úsek obrany pred vonkajším ohrozením, ochrany pred prírodnými pohromami a priemyselnými haváriami, ako aj úsek dosahovania požadovanej miery vnútornej bezpečnosti a poriadku v štáte a v jeho regiónoch. Najjednoduchšia definícia hovorí, že *bezpečnosť je protikladom nebezpečenstva*. Je to teda jeden z dvoch protikladných stavov existencie

přírodných, společenských, ale tiež umelo vytvorených technických alebo technologických systémov. Bezpečnosť má teda objektívnu a subjektívnu stránku:

- **objektívna stránka stavu bezpečnosti:**
  - neexistencia javov, ktoré ohrozujú znaky bezpečnosti (nie sú ohrozením existencie systému a jeho funkčnosti),
  - systém má dostatok prostriedkov na eliminovanie rizík a ohrození svojej existencie,
- **subjektívna stránka stavu bezpečnosti:**
  - príslušný subjekt nepociťuje ohrozenie, cíti sa bezpečný, pretože:
    - nemá dostatok informácií o rizikách a ohrozeniach,
    - nie je schopný objektívne vnímať a posúdiť riziká a ohrozenia,
    - je schopný včas vytvoriť účinnú ochranu proti rizikám a ohrozeniam.
  - Bezpečnosť spoločenských systémov je stav viacdimenzionálny. [3]

Pojem bezpečnosť, podobne ako riziko, kríza a pod. sú silne poznamenané mnohoznačnosťou, ale aj subjekto-objektovým vzťahom. Vytvoriť jednoznačnú, všetkým významom vyhovujúcu definíciu je zrejme nemožné. Viacerí autori v posledných rokoch uprednostňujú základné členenie na vojenskú a nevojenskú bezpečnosť. Pokus o všeobecný prístup ku klasifikácii bezpečnosti predstavuje nasledujúci obrázok podľa V. T. Miku. [4].

Obr. 1
Schéma nožnej klasifikácie bezpečnosti

Zdroj: MÍKA, V.T.: *Environmental Changes And New Dimension Of Security*. In *Logistics and Transport*. Nr. 1/2010, s. 68.

Vojenská bezpečnost systému (štátu, skupiny států) sa najčastejšie spája s ozbrojeným vojenským násilím a predstavuje určitú úroveň odolnosti a obranyschopnosti daného systému proti nepriateľskej agresii. *Nevojenská bezpečnosť* je pojem, ktorý sa objavuje v bezpečnostných teóriách posledné desaťročie. Vyjadruje potrebu definovať bezpečnosť neuvažujúcu s vojenskými hrozbami, nesúvisiacu s možnosťou použitia nástrojov ozbrojeného násillia medzi štátmi alebo skupinami štátov. Presná klasifikácia nevojenskej bezpečnosti je však veľmi komplikovaná.

Do skupiny nevojenských bezpečnostných hrozieb sú totiž často zaradované hrozby spojené so zámernou často ozbrojenou činnosťou ako napr. *námorné pirátstvo, terorizmus, organizovaná zločinnosť, „vojny“ medzi narkomafiami, ale aj dôsledky nezvládnutej medzinárodnej migrácie, pandémie, degradácia životného prostredia, nedostatok potravín a ďalších dôležitých zdrojov pre život* [5].

Je však treba mať na pamäti, že narušenie vojenskej bezpečnosti vo väčšine prípadov znamená negatívny vplyv aj na faktory, ktoré predstavujú nevojenskú bezpečnosť (ekonomické, sociálne, atď.). Časté je členenie nevojenských príčin hrozieb na sociálno-ekonomické problémy krajiny, sociálno-demografické problémy spoločnosti, zlé vládnutie, alebo neschopnosť vlády zaistiť bezpečnosť v krajine. Do popredia sa dostávajú aj environmentálne problémy súvisiace najčastejšie z rozporov vzťahu človek – technológia – životné prostredie. Okrem toho existujú hrozby ako prejav možností riešenia sociálnych problémov ozbrojenými prostriedkami. O *nevojenskej bezpečnosti* hovoríme aj vtedy, keď neexistujú zjavné bezpečnostné hrozby, ale podmienky prirodzenej existencie, nerušeného fungovania a rozvoja sociálnych systémov sú závislé od dostatku potrebných zdrojov (potravínových, surovínových, energetických a ďalších). Práve zložitosť ekonomického a politického vývoja vo svete v posledných desaťročiach spôsobuje zmeny v poňatí bezpečnosti.

Pre nové vnímanie bezpečnosti je podľa F. Škvrndu potrebné akceptovať tieto zjednocujúce tézy či postuláty: *bezpečnosť je vyjadrená existenciou základných podmienok pre život a rozvoj, bezpečnosť má multidimenzionálny charakter, narastá počet bezpečnostných aktérov, medzi ktorými prevažujú subjekty neštátneho charakteru, rastie význam tzv. nevojenskej bezpečnosti, pri riešení problémov bezpečnosti sa budú uprednostňovať postupy bez uplatňovania násillia*. [6]

Globálne prostredie a sociálna bezpečnosť, krízový manažment

Dnes už nikto nepochybuje o tom, že *pod vplyvom zmien v globálnom prostredí dochádza k zmenám bezpečnostných systémov jednotlivých krajín*. Bezpečnosť štátov ako aj obyvateľov každej krajiny nie len záležitosťou praktických opatrení, ale je často aj predmetom teoretického skúmania podstaty bezpečnosti v tzv. multipolárnom svete, procesom hľadania čo najefektívnejších nástrojov a postupov. Úspešnosť tohto procesu je v súčasnosti závislá od objektívnej analýzy bezpečnostného prostredia a od koordinácie zámerov a úsillia jednotlivých bezpečnostných aktérov [7]. Vývoj bezpečnostného prostredia, doterajšia prax a medzinárodné skúsenosti z riešenia krízových situácií rôzneho charakteru vyvolávajú potrebu teoreticky zvládnuť problematiku manažmentu bezpečnosti a problematiku krízového manažmentu. Aktuálnosť a špecifickosť danej problematiky evokuje potrebu špeciálneho pohľadu, špeciálnych metód a postupov [8]. Predmetom teoretického skúmania sa stávajú rôzne dimenzie bezpečnosti, pri čom je aj možné širšie poňatie bezpečnosti *podľa objektu a úrovne ochrany na: bezpečnosť jednotlivca, bezpečnosť rodiny, sociálnej skupiny, komunity, bezpečnosť štátu, skupiny štátov, bezpečnosť ľudstva*.

Iný možný prístup predstavuje členenie *podľa obsahu a šírky na: zabezpečenie a ochrana podmienok pre nerušený rozvoj človeka a ľudskej spoločnosti, pričom bezpečnosť je tu*

chápaná ako všeobecná základná podmienka existencie a rozvoja, *pripravenosť na obranu krajiny, štátu, skupiny štátov* a ich politického a ekonomického systému, v tomto prípade má bezpečnosť charakter vojenskej obranyschopnosti, *pripravenosť na zvládanie a vlastné riešenie krízových situácií rôzneho charakteru*, ohrozujúcich bezpečnosť jednotlivcov a sociálnych systémov, odolnosť voči dôsledkom sociálnych kríz či prírodných katastrof.

Takto vnímaný problém bezpečnosti naznačuje zložitosť jeho riešenia jednou vednou disciplínou. Práve prax riešenia mnohých krízových situácií ohrozujúcich životy, zdravie a majetok ľudí predkladá nové úlohy aj pred *teóriu krízového manažmentu*. Poňatie krízy je vždy spojený s narušením podstatnej miery bezpečnosti systému a ohrozuje jeho funkcie a ciele a v konečnom dôsledku samotnú jeho existenciu. To všetko vplýva na zmeny v sociálnych podmienkach života ľudí, na ohrozenie sociálnej bezpečnosti, na vznik nových sociálnych rizík a kríz. Súčasne to vyvoláva potrebu dôsledky týchto zmien identifikovať, včas a vhodnými opatreniami na nich reagovať. *Sociálnu bezpečnosť chápeme ako multifaktorový fenomén, ako súčasť komplexne chápanej bezpečnosti človeka a ľudského spoločenstva, vyjadrujúcej stav interného a externého prostredia jednotlivca (komunity, spoločnosti)*, v ktorom *neexistujú faktory (hrozby)* ohrozujúce základné sociálne a ekonomické podmienky existencie a rozvoja, alebo v ktorom *sú zabudované dostačujúce mechanizmy* na elimináciu týchto hrozieb, alebo ktorý umožňuje jednotlivcovi (spoločenstvu) týmto hrozbám úspešne odolávať, v ktorom má jednotlivec a spoločnosť *zabezpečený dostatok prístupných základných zdrojov* pre život a ďalší rozvoj, a ktoré mu umožňujú, aby ich mohol efektívne využívať (treba pri tom vnímať aj subjektívnu zodpovednosť za vlastnú sociálnu bezpečnosť).

Takto širšie poňatá sociálna bezpečnosť môže byť východiskom pre všetkých príslušných aktérov zodpovedných a schopných tieto základné podmienky zabezpečiť. ***Nárast sociálnych rizík a ohrozenie sociálnej bezpečnosti môže za určitých predpokladov predznamenať budúce sociálne krízy. Ako príčiny vzniku sociálnych rizík a kríz v súčasnosti vystupujú predovšetkým zmeny sociálnych vzťahov v celej svetovej spoločnosti, pretrvávajúce vojnové konflikty v časti sveta a neschopnosť vyspelých krajín sveta efektívne riešiť z toho vyplývajúce problémy, prírodné katastrofy, technologické havárie, environmentálne krízy a iné katastrofy.*** Ich dôsledkami sú najpostihnutejší práve sociálne najzraniteľnejší obyvatelia, sociálne odkázaní, starí a chorí, dlhodobo nezamestnaní, minoritné komunity, imigranti a pod. Niektorí autori analyzujú prejavy a príčiny narušenia sociálnej bezpečnosti a zdôrazňujú katalytický účinok ekonomických kríz. Viaceré formy ohrozenia sociálnej bezpečnosti a vzniku sociálnych kríz možno zaradiť do štyroch skupín:

- *Revolta sociálne vylúčených* – podporovaná či vyvolaná disproporciami ekonomického a sociálneho vývoja, kultúrnymi, etnickými a náboženskými, často i generačnými rozdielmi, prejavuje sa radikalizácia, odpor k majetku bohatých, k štátu a pod.
- *Revolta chudoby* – podobné prejavy, ale príčiny treba hľadať viac v rastúcej diferenciácii medzi chudobou a bohatstvom.
- *Kríza národa (etnika, národnosti)* – ide o kumulatívne sociálne vylúčenie celej veľkej sociálnej skupiny, môže súvisieť s etnickými vojnami (Sudán, ale aj Kosovo a iné), najmä v najchudších väčšinou post koloniálnych štátoch, ale zárodoky sa prejavujú aj v mnohých krajinách vyspelého sveta.
- *Ohrozenie sociálnej bezpečnosti v dôsledku prírodných katastrof.*
- *Terorizmus* ako neprijateľná a neočakávané pôsobiaca forma presadzovania štátnych, náboženských alebo ideologických záujmov voči iným štátom či skupinám štátov ohrozujúca životy veľkého počtu ľudí. [9]

Potreba stabilizácie sociálnej bezpečnosti, redukcia a prípadné vylúčenie uvedených bezpečnostných hrozieb je zložitým procesom, v ktorom je *nevyhnutná kooperácia zodpovedných aktérov v príslušnom priestore*. To sa síce neobíde bez *stimulovania*

*ekonomického rozvoja, ale ani bez múdrych regulačných zásahov štátu. Rozhodujúca bude koordinácia v procese tvorby resp. novelizácie bezpečnostného systému (napr. v rámci EU), zjednocovanie prístupov a postupov pri zaistení bezpečnosti ako aj pri riešení krízových situácií. Vedľa bezpečnostných teórií a bezpečnostných štúdií má preto svoje dôležité miesto aj teória **krízového manažmentu**. Teória krízového manažmentu hľadá, čo je v rozmanitosti riadenia systémov, ktoré sa nachádzajú v ohrození alebo v krízových situáciách, všeobecne platné. Skúma procesy riadenia organizácie, ich podmienky a predpoklady, hľadá sústavu zákonov, princípov a zákonitostí, relatívne nezávislých na vôli jednotlivcov, poznanie ktorých by umožnilo stanoviť zásady, metódy a postupy efektívneho riadenia systémov riešiacich krízové situácie. Zdrojom týchto poznatkov sú okrem vlastného vedeckého skúmania aj empirické poznatky, systematizované skúsenosti, ako aj výsledky rôznych ďalších vedných disciplín. Krízový manažment využíva aj poznatky z ekonómie, sociológie, psychológie, matematiky, kybernetiky a iných vedných disciplín. Z historického hľadiska krízového manažmentu sa vyvíjali rôzne známe prístupy, ako napr.: zvládanie následkov prírodných katastrof, záchrana životov a majetku, neskôr aj problematika prevencie a príprav na možné obmedzenie následkov, ochrana zdravia a životov, zvládanie následkov požiarov, technologických havárií, ochrana obyvateľstva pred následkami vojny a ozbrojených útokov, v druhej polovici minulého storočia sa pojem krízový manažment a manažment rizika intenzívnejšie dostáva do oblasti riadenia ďalších organizácií najmä v súvislosti s ekonomickými dôsledkami rôznych krízových situácií, ochrana obyvateľstva pred dôsledkami humanitárnych katastrof, ochrana obyvateľstva pred dôsledkami kriminálnych činov, politických a sociálnych nepokojov, etnických a náboženských násilností, ochrana, zabezpečenie informačnej bezpečnosti jednotlivcov a organizácií, súkromných i štátnych inštitúcií.*

Možné stratégie urovnávania kríz v súčasnosti:

- **Zotrvať v odpore a postupne vyčkat' na rozhodnutie zvonka.** (Ak sme si svojou vecí istí, získavame podporu a máme na svojej strane aj názor odbornej verejnosti).
- **Prispôbiť sa, prístupenie na kompromis.** (Ak vec nie je príliš jasná. Je to vhodné v prípade, ak zisk z prípadného víťazstva by neprevážil stratu reputácie, imidžu organizácie).
- **Stiahnuť sa a ignorovať problém.** To však nevedie ani k vyriešeniu problému, ani k pragmaticky orientovanému dobrému vzťahu s inštitúciami. Táto fáza by mala prerásť do štádia spolupráce a pomoci všetkých zainteresovaných.

Poňatie krízy ako kardinálneho problému krízového manažmentu je dané viacerými dimenziami tohto pojmu, jeho subjektívnymi i objektívnymi atribútmi. Variantnosť chápania krízy odráža tak jej možné objektívne vnímanie na konkrétnych prípadoch ako aj subjektívne pociťovanie. Podobne ako pre pojem „bezpečnosť“ i pre pojem „kríza“ sa ťažko hľadá primeraná, požiadavkám vedeckosti odpovedajúca definícia. V slovníkoch i v rôznej odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými významami tohto pojmu, čo zároveň ukazuje na mnohoznačnosť a relatívnosť ich obsahu.

Krízou sú nazývané nasledujúce situácie, či stavy: ťažký, prechodný stav, obdobie vrcholiacich ťažkostí, vrcholného napätia, jedna z fáz ekonomického cyklu podniku (národného hospodárstva), rozhodujúce obdobie, po ktorom nasleduje náhly obrat (v priebehu choroby), neschopnosť vládnuť, pád vlády (v politike), čas veľkých a obťažných zmien, ťažká, zlá situácia a pod. To sú iba niektoré aspekty vnímania krízy, ako kľúčového pojmu krízového manažmentu. Doterajšie poznatky ako aj aktuálne problémy riešenie rôznych súčasných krízových situácií naznačujú hlavné problémy, ktorými sa bude teória krízového manažmentu zaoberať aj v budúcnosti. Pôjde najmä o nasledujúce problémy:

- **Skúmanie možných teoretických a metodologických prístupov,** vymedzenie možností a predpokladov ich aplikácie (teória systémov, teória chaosu a pod.).

- **Riešenie prieniku viacerých vedných odborov** pri definovaní, analýze a špecifikácii základných pojmov, aby nedochádzalo k nežiaducemu rozptylu síl a z toho vyplývajúcich negatívnych dôsledkov pre rozvoj teórií zaoberajúcich sa otázkami bezpečnosti a krízového manažmentu.
- **Zákonitosti, princípy a nástroje riadenia sociálnych systémov** v podmienkach rizika, ohrozenia a krízy, možnosti a predpoklady obnovy, rekonštrukcie prípadne reorganizácie.
- **Funkcie, úlohy a činnosti subjektov** podieľajúcich sa na zaistení bezpečnosti ľudí, objektov a procesov, na riešení kríz, kompetencie krízových manažérov, vzdelávanie a príprava obyvateľstva.
- **Proces krízového manažmentu** ako cyklus funkcií a úloh zahrnujúci prevenciu, prípravu ľudí, zmierňovanie, riešenie ako odozvu na krízovú situáciu a proces obnovy.
- **Politické, ekonomické, sociálne a právne súvislosti krízového manažmentu** ako procesu reagujúceho na aktuálne ohrozenie bezpečnosti a na riešenie z toho vzniknutých krízových situácií a ich dôsledkov.
- Osobitnú pozornosť treba venovať **teoretickému skúmaniu podstaty a príčin kríz, zákonitostí, a všeobecných a špecifických charakteristík ich priebehu v sociálnych systémoch**. Je otázne, či tieto problémy by nemali byť riešené komplexnejšie multidisciplinárnym prístupom v rámci formujúcej sa krízológie ako všeobecnej teórie kríz. [10]

ZÁVER

Výrazné zmeny interných a externých faktorov globálneho a regionálneho prostredia, zmeny v bezpečnostnom prostredí, nové skúsenosti z priebehu a riadenia rôznych krízových situácií prinášajú neustále nové otázky a nové výzvy.

Tieto nové potreby vyžadujú teoretické zovšeobecnenie, formuláciu zákonitostí, princípov a odporúčaní pre efektívne riešenie kríz v rôznych oblastiach spoločenského života. Jedným zo zásadných predpokladov je vymedziť styčné body s tými disciplínami, akým je bezpečnostné systémy a krízový manažment.

Ďalším významným predpokladom je pochopenie súčasných zmien v globálnom prostredí a vyvodenie záverov pre jednotlivé čiastkové problémy krízového manažmentu. Je čo raz zreteľnejšie, že na zameranie teórie i praxe krízového manažmentu budú mať vplyv také faktory ako radikalizácia niektorých etnických a náboženských skupín, napätie medzi snahou o ekonomický rast a potrebou zachovania životného prostredia, rozširovanie medzery medzi pozitívnymi prínosmi dôsledkov globalizácie a rizikom a nárastom chudoby, prehľbujúce sa následky hospodárskych kríz spôsobených globálnymi alebo regionálnymi pohromami.

Úlohou súčasnej teórie krízového manažmentu je analýza relevantných javov a procesov, hľadanie zovšeobecniteľných nástrojov, zákonitostí a princípov vhodných pre zabezpečenie pripravenosti príslušných (kompetentných) subjektov, pre účinnú prevenciu vzniku, efektívne ovplyvňovanie priebehu a zmierňovanie následkov kríz v spoločenskom prostredí. A o to nám ide aj v podmienkach OS SR.

Literatúra

- [1] *Global Trends 2025: A Transformed World*. Washington D.C.: US Government Printing Office, 2008. 120 s. ISBN 978-0-16-081834-9. Dostupné z: www.dni.gov/nic/NIC_2025_project.html

- [2] KOTLER, PH. a J. A. CASLIONE. *Chaotika – řízení a marketing v éře turbulencí*. Brno: Computer Press, 2009. 214 s. ISBN 978-80-251-2599-1.
- [3] ŠIMÁK, L. *Manažment rizík*. Vysokoškolská učebnica. Žilina: Žilinská univerzita, 2006. s. 6.
- [4] MÍKA, V.T. Environmental Changes And New Dimension Of Security. *Logistics and Transport/Logistyka i transport*. 2010, č. 1, s. 68. ISSN 1734-2015.
- [5] MIKOLAJ, J., L. HOFREITER, V. MACH, J. MIHÓK, a P. SELINGER. *Terminológia bezpečnostného manažmentu*. Výkladový slovník. Košice: Multiprint, 2004. ISBN 80-969148-1-2.
- [6] ŠKVRNDA, F. Sociálno-ekonomické aspekty bezpečnosti v podmienkach utvárajúcej sa multipolarity moci vo svetovej politike. In: *Sborník z 2. slovensko-české vědecké konference „Sociální, ekonomické, právní a bezpečnostní otázky současnosti. Česká a Slovenská republika na počátku nového milénia“*. Praha: SVSE Praha & VŠZSPSvA & SpoSoInte, 2010, s. 485-490. ISBN 978-80-86744-84-1.
- [7] ŠIMÁK, L. a J. RISTVEJ. The Present Status of Creating the Security System of the Slovak Republic after Entering the European Union. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*. 2009, roč. 6, č. 1, article 20. ISSN 1547-7355.
- [8] KORZENIOWSKI, L. F. Securitology in the Process of Becoming a Science. *Obrana a strategie/Defence and Strategy* [on line]. 2008, č. 1 [cit. 28. 5. 2007]. Dostupné na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2008/>
- [9] JAGIELŁO, B. Unia Europejska wobec wyzwań dla bezpieczeństwa europejskiego i jego zagrożeń. In: ZUKROWSKA, K. a M. GRĄCIK, red. *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*. Warszawa: wyd. SGH, 2006, s. 263.
- [10] MÍKA, V.T., L. ŠIMÁK, M. HUDÁKOVÁ, a J. HORÁČEK. *Manažment a krízový manažment. Úvod do krízového manažmentu*. Žilina: EDIS – vydavateľstvo ŽU, 2009. 204 s. ISBN 978-80-554-0079-2.